Külliyat OSMANLI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES
ISSUE: 20/ AUGUST 2023 ISSN:2587-117X SAYI: 20 / AĞUSTOS 2023

DİVAN EDEBİYATININ UNUTULMUŞ BİR ESERİ: BAKKALZÂDE ALİ EDİB DİVANI

A Forgotten Work of Divan Literature: Divan Of Kale Dibi Ali

Filiz KALYON
Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, filiz.kalyon@hbv.edu.tr, orcid.org/0000-0001-7523-4168

Abuzer KALYON
Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, abuzer.kalyon@hbv.edu.tr, orcid.org/0000-0003-0594-9920

Araştırma Makalesi/ResearchArticle

Makale Bilgisi
Geliş/Received: 08.07.2023
Kabul/Accepted: 31.08.2023

DOI: 10.51592/kulliyat.1314657

ÖZ

Klasik Osmanlı Edebiyatında pek çok değerli esere hâlâ ulaşılmadığı bir gerçektir. İşte bunlardan birisi de Bakkal-zâde Ali olarak bilinen Kale Dibi Ali divanıdır. Araştırmalarımız sırasında bu divana Mısır Millî Kütüphanesi Darü'l-Kütubü'l-Kavmiyye'de rastladık. Muhteva bakımından hacimli olan divan, tarafımızdan yayına hazırlanmaktadır. Bilindiği gibi; Mısır Millî Kütüphanesinde beş bin civarında Türkçe yazma eser bulunmaktadır. Bakkal-zâde Ali Efendi (ö. 1027/1617) Divanı da bunlardan birisidir. Eserden doğrudan çekilen CD verilmediği için mikrofilmden çekilen bir CD ile çalışmaya başlanılmış ve inceleme sonucunda divanın eksiksiz olduğu tespit edilmiştir. Bakkal-zâde Ali Efendi, hakkında bilgi veren tezkirelerden öğrenildiği kadarıyla Âlim ve müderris kimliğiyle tanınmaktadır. Bakkal-zâde Ali Edibî Efendi'nin Osmanlı ilim ehlince Kabul gören elsine-i selâse denilen Arapça, Farsça ve Türkçeyi çok iyi bildiği şiirlerinden anlaşılmaktadır.

Şair hakkında ayrıntılı bilgiye rastlanmamakla birlikte tezkirelerde "nükteli ve iç açıcı şiirler" yazdığı belirtilmiştir. Aynı şekilde kaynaklar ve üzerinde araştırma yapanlar da divanına ulaşılamadığını belirtmişlerdir. Bu çalışma ile Bakkal-zâde Ali Edibî Efendi'nin divanı tanıtılırken edebi kişiliğiyle birlikte şiir örneklerine de yer verildi. Bakkal-zâde Ali Efendi'nin divanını tanitmayı amaçlayan bu çalışma sayesinde geniş bir muhteviyata sahip olan Osmanlı edebiyatının mühim bir örneğinin daha gün yüzüne çıkarılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler
Osmanlı edebiyatı, Kale Dibi Ali, Bakkal-zâde.

ABSTRACT

It is a fact that many of the values of classical Ottoman literature still have not been reached. One of them is the Divan of Kale Dibi Ali, known as Bakkal-zâde Ali. We came across the Divan in the Egyptian National Library, Darü'l-Kütubü'l-Kavmiyye. The divan, which is voluminous in terms of content, is being prepared for publication by us. As known; There are around five thousand Turkish-language manuscripts in the Egyptian National Library. Bakkal-zâde Ali Efendi Divan is one of them. It was not easy to reach the sofa. Since the work was not given as a CD, we started to work with a CD shot from microfilm. When we examined it, we found that the sofa was complete. Bakkal-zâde Ali Efendi is known as a scholar and a professor as far as it is learned from the biographies that give information about him. Although there is no detailed information about the poet, it is stated in the sources that he wrote "witty and heartwarming poems". In the same way, sources and those who made research on it stated that his divan could not

Keywords
Ottoman literature, Kale Dibi Ali, Bakkal-zâde.

be reached. In this study, we talk about examples of poetry while introducing Bakkal-zâde Eli Edibi Efendi's divan. With this study, we have the idea of unearthing another example of Ottoman literature, which has a wide content. It is understood from the poems of Bakkal-zâde Ali Edibi Efendi that he knows Arabic, Persian and Turkish very well, which is called elsine-I selase, which is necessary for Ottoman scholars to know.

Atıf/Citation: Kocabey, S. (2023), "Altıparmak Mehmed Efendi'nin Hayatı, Şairliği ve Şiirleri", *Külliyat, Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 20 (Ağustos), 27-53.

Sorumlu yazar/Corresponding autohor: Sedat Kocabey, sedatkocabey@sakarya.edu.tr

GİRİŞ

Divan edebiyatı yüzyıllar boyunca Osmanlı kültürünü en iyi şekilde yansıtan vasıtalardan biri olmuştur. Bu edebiyatın en önemli ürünlerini bünyesinde muhafaza eden divan şiiri ise gerek şairleriyle gerekse dönemin toplumsal havasını yansıtmadaki başarısıyla kültürün vazgeçilmez unsurlarından biri olmuştur. Divan şiirinin her dönemi birçok şairi barındırmış, bu şairlerin bir kısmının isimleri ve eserleri günümüze kadar aktarılırken kimi şair ise tarihin tozlu sayfaları arasında kaybolup gitmiştir. Unutulmuş ya da tanınmayan bu şairler arasında döneminin birçok özelliğini eserlerinde gösteren şairler de bulunmaktadır. Bu yitik şairlerin eserleri gün yüzüne çıktıkça Osmanlı kültürünün muazzam yapısı daha iyi anlaşılacaktır. Osmanlı dil kültür ve edebiyatının gelişme sahasında önemli merhaleler kaydettiği bir zaman aralığında kaleme alınan eserlerin bilinirliği devrin değerlendirilmesi açısından dikkate değer bir hususiyet taşımaktadır. Bu bağlamda klasik Türk edebiyatının önemli devirlerinden olan 16. Yüzyıl, gerek sosyo-ekonomik yapısıyla gerekse bir sonraki yüzyılın gerileme havasının kapılarını aralamasıyla dikkat çekici bir özellik taşımaktadır. Bu dönemde yaşamış olan şairler hem divan şiirinin zirvesinde olan ve bu şiiri en iyi yansıtan şairler olarak hem de dönemin değişken havasını eserlerinde kullanan sanatçılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Fuzuli, Baki, Hayâli, Taşlıcalı Yahya vb. şairler sadece kendi dönemlerinde değil, kendisinden sonraki dönemlerde de isimleri geçen ve birçok şairin örnek aldığı tarzlarıyla dikkat çekmektedir. Şairlerin bu şekilde başarılı olmalarında, dönemin ve yönetimin şiire, edebiyata verdiği değer de yadsınamaz bir gerçektir. Örneğin bu dönemin en önemli hükümdarlarından olan Kanuni Sultan Süleyman'ın Muhibbi mahlasıyla şiirleri yazması ve şairlere önemli görevler vermesi şiiri ve edebiyatı yücelten bir tesirle karşımıza çıkmaktadır.

Bu dönemin edebiyat havasının genişliği ve ferahlığı edebiyatçılar üzerinde de müspet tesirler göstermiş ve birçok şairin divan tertip etmesine zemin hazırlamıştır. Bu şairlerden biri de 16. Yüzyıl şairlerinden olan Bakkalzâde Ali Edîb' (d. ?/? - ö. 1027/1617)dir. Edîbî mahlasıyla şiirler yazan Ali Edîb yaşadığı yüzyılın önemli bir şairi olmakla kalmamış çocuklarının da bu sahada yetişmesine ön ayak olmuştur. Şairin çocuklarından biri olan Hâşîmî mahlaslı Seyyid Mehmed Çelebi 17. Yüzyıl divan edebiyatının önemli şairlerindendir. İsmi birçok tezkirede geçen şairin vefatına, Kaf-zâde Fâizî tarafından yazılan "Edîbînün makamın cennet-i adn eyleye Allah" (Kayabaşı: 1997). mısrasıyla tarih düşürülmüştür. Bursalı olan şairin "öğrenimini tamamladıktan sonra Hoca Sadeddîn Efendi'den mülazım olduğu, İstanbul'da çeşitli yerlerde müderrislik yaptığı, veba hastalığına yakalanarak, 1027/1617 yılında İstanbul'da vefat ettiği" (Zavotçu: 2009) bilinmektedir.

Âlim ve müderris kimliğiyle tanınan şair hakkında ayrıntılı bilgiye rastlanmamakla birlikte kaynaklarda "nükteli ve iç açıcı şiirler" yazdığı belirtilmiştir (Abdulkadiroğlu, 1988:).

BAKKALZÂDE ALİ EDİBİ DİVANI

Bakkalzâde Ali Edib'in kaynaklarda bir divanı olduğu belirtilmektedir. Bugüne kadar hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamış olan bu divanın, tarafımızdan Mısır milli kütüphanesinde olduğu tespit edilmiştir. Eser, Türkçe yazmalar bölümü 19 numarada kayıtlıdır.

Divanın iç kapağında şu bilgiler verilmiştir:

Unvanü'l-mahtût: Dîvân-ı Edîbî

Müellif: Ali Edîbî Bakkalzâde

El Ecza': Mücelledât 1

Rakamü'l-fen: 19 Edeb-i Türki - mim

Evvelen hamd-ı evvel rakam-ı kesre zımn-ı devavin

Tarih-i Nesih – İsm-i Nâsih

Adedü'l-evrak: 362 el-mikyas 17 x 28

Mülahazat

İkinci varakta büyük ebatlarla 1883 sayısı yer almaktadır. Diğer sayfada başlangıcı belirten El-Bidaye ifadesi yazılmıştır. Dördüncü sayfanın (a) yüzünde eserle ilgi şu ayrıntılı bilgiler verilmiştir:

İsm-i Kitab: Divânü'l-Edîbî

İsm-i Müellifü'l-Kitab: Edib ül Kâdı efif

Adedü'l-ecza': Cüz'i vâhid

El-kitab kâmil

Kâlıb-ı kitab: el ârz santi 10 el-tûl santi 21

Adedü'l-astar fi zıll-ı sahife muhtelif ve ağliye aded 21

Tarih-i nush-ı kitab: 1152 harirehu: bi kalem-i adi

Fenü'l-kitab: el-edeb

Nesretü'l-umumiye 8654

Hazinetü'l-mahsusiye: 19

Bu bilgileri özetlemek gerekirse Edîbî divanının eksiksiz olduğu, 10 cm eninde, 21 cm boyunda olan eserin sayfalarındaki satır sayılarının farklı sayıda, en fazla 21 satır olduğu belirtilmiştir. Yazılış tarihi h. 1152, m. 1739/1740 olarak kaydedilen divanın yazımında normal bir kalem kullanılmış olup edebiyat

alanında yazılmış olan eserin kütüphanenin 19 numaralı bölümünde bulunduğu belirtilmiştir. Divanın giriş kısmında şairin şiir yeteneğine atıfta bulunulan şu beyitler yer almaktadır:

Hâkî

Hamdülillah hünerim şöhretime gâlibdür

İçi hâli savtı âli degülim hemçü tubûl

Ur mihek-i cerbeye şübhen eger kim var ise

İşte levhâ işte kalem işte kitâb işte fuhûl

Benim ol fâzıl-ı yektâ ki cihândan gitsem

Ger kim mahşere dek kala mu'attal-i mahlûl (Edibî Divanı - Dibace kısmı).

Eser şairin dibace kısmında verdiği şiirden sonra Allah'a ve peygambere duayla devam etmektedir. Bu bölümde şair divanın oluşumunda bikr-i ma'naya verdiği önemi ve şiirlerinde cinasa ağırlık vererek farklı cinas türlerini kullandığını şu ifadelerle belirtmektedir:

(1) Ukûd-ı cevahir-i nukâtın ab u tâbda ekseri yek-digerden mümeyyiz olmayup niçe güftâr-ı (2) muhtera'ları mütevârid ve niçe bedi'ü'l-beyân fenn-i suhenveri tarika-i muayyeb televvün-i (3) intihalden gayrı şârid olmagile ol vechle mütevari' suhen-gûyide çendan (4) peymûde-i hutuvât-ı aklam-ı hünermendân olmamış ancak tarika-i cinâs-ı tâm ü ta'sir (5) savekinden naşi mültezimü'l-zehâb olmamağile beyt-i "men be râhi be revem k'inca (6) kadem-i na mahremest ve zi makami harfi miguyem ke dem-i na mahremest" me'alince ol mücellâ-yı (7) mu'tezir-i büluğda ala vechel istimrar icâle-i burak tabi'at kılınmağın fe-la-cerem (8) zemzeme-i hitaf-ı hâtif-i ilhâmile şinüfte-i sem'-ı zihn olan dil-keş nevâ-yı ğarayib (9) tecânüs-i usûl-ı nazma bedi' ile mesâmi' tabâ' nükte-şinasâne ilâve-i reğâyib-i (10) te'nis kılınmışdır ve billah sübhane'l-tevfîk (Edibî Divanı 1-b).

Dîvân-ı Edîbî 392 varaktan müteşekkildir. Bu adedin bazı sayfaları nesir-nazım halinde olup ilk sayfaları dua ve sebeb-i te'lif muhteviyatında olan bir açıklama şeklindedir. Divanda Türkçe dışında Farsça ve Arapça şiirler de bulunmaktadır. Aşağıda verilmiş olan bölüm bu şiirlere örnek niteliğindedir:

Farsça:

Nemi hoşem be herkes neş'e-i hüsn tekellümrâ

Be gayrı ehl-i dîl mestûr midârem tebessümrâ

Zikr dâri k'ez u rencînedem peydâ şayed hergiz

Güzîde renc-i diger âr u engüşt-i tendümrâ (Edibî Divanı 3-b).

Gam-ı tevâyif-i şevket çe mi-konem anhâ

Ke hâtırem heme âzerde mi-konend anhâ(Edibî Divanı 6-b).

Arapça:

Fe mademte zi hüsn şehd-i nik âdemen

Ve en fesedet simâke halenek 'ud

Fe lem erham fi vasf-ı hevâ ademin

Fe yaleytehüm fi'l dehr keenne kurûd (Edibî Divanı 5-b).

İza ra'eyte bâ eser erna terafina

Rızâ'ü't-temerrün bi'şerr lem-tera fina (Edibî Divanı 6-b).

Divanda tevhîd nat münacat gibi bölümler dışında 2050 gazel ve 25 musammat bulunmaktadır. Şair Türkçe şiirler dışında Arapça ve Farsça şiirlere de yer vermiştir.

Divan incelenmesinde şairin girişte belirttiği gibi cinasa büyük önem verdiği ve birçok şiirinin ilk beytinin kafiyesinde cinas kullandığı görülmektedir. Şiirde cinası daha çok aynı harflerin kullanımı şeklinde tercih eden şairin bu tarzı aşağıda verilmiş olan bölümde örneklendirilmiştir:

Olur mı hiç emir bi müdâra

Emin-i ıztırab bim-i dâra (Edibî Divanı 5-b).

Matlûbun ise şerbet-i şîrîn-i hakîkat

Âb-ı dil-i sâfa şeker-i hubb-ı hakkı kat (Edibî Divanı 10-b).

Gamzen hayâli hâtır-ı zâre ne dem gelür

Ey meh bana mahabbet cândan ne dem gelür (Edibî Divanı 14-b).

Ne dem dehân-ı denîden hulûs edâsı çıkar

Sema'a nutk-ı dilden hülûvv sedâsı çıkar (Edibî Divanı 16-b).

Hüsnile fâyik olan her büte server mi denür

Yoluna ser vireyim dirse de ser ver mi denür (Edibî Divanı 17-b).

Gerek mescid gerek meyhâne ehl-i aşka câ birdür
Yed-i kudret şikest dillerin elbette câbirdür (Edibî Divanı 21-b).

Reh-i sıdkı gözetmez şeyh mürşid o rehi neyler
Sülûkın şimdi minhâc-ı riyâya o rehin eyler (Edibî Divanı 28-a).

Rûyına tâ ki nigâh itmeği âyîn eyler
Çarha beyhûde bakup dîdemiz ayı neyler (Edibî Divanı 28-b).

Halvetde biraz kendini sûfî oyalandur
Ammâ ki ko bahs-i gamı zîrâ o yalandur (Edibî Divanı 29-b).

Gönülden ehl-i acze sâgar-ı şefkat sunan yokdur
Fakire sofra-i cûdında bir ferdin su nân yokdur (Edibî Divanı 35-b).

Divanda şairin kendi üslubunu methettiği gazeller de yer almaktadır. Bu gazellerden birinden alınan aşağıdaki beyitler şu şekildedir:

Efsâh-ı suhan vâye-i nutk-ı harisümdür
Gevher-i hazef sâhil-i yemm-i hevesümdür

Şâdâb-ı gülün terime kulzüm-ı tab'ım
Emvâc-ı füyûzâtla imdâd-ı rüsûmdur

Ol sofra keş-i nâdire elvân-ı gamım kim
Simurg u hümâ hânçe-i gamda megesümdür (Edibî Divanı 23-b).

Bakkalzâde Ali Edîb yaşadığı dönem itibarıyla dünyevî ihtirasları ve toplum yapısını şiirlerinde şöyle yansıtmıştır:

Mâl içün erlik idüp irse dahı a'dâya
Merdin sefili nâmerde meger er mi dinür

Âleminde zen u mahbûbe haşr olmuşken
Âlime gâ'ile-i 'arsa-i mahşer mi dinür (Edibî Divanı 17-b).

Yukarıdaki beyitlerde de görüldüğü gibi şair mala mülke düşkünlüğü ele alarak kişilik sahibi olmanın erdemlerinden bahsetmiştir.
Bir diğer şiir Nâbî'nin,

Halvâ-yı fenâ zehr ile âlûdedür ammâ
Çekmek eli güç gizlüce lezzet var içinde (Bilkan, 1997).

Beytiyle benzerlik göstermektedir. Aşağıdaki beyitte şair "gam helvalarını hatırla, o helvaların içinde hayat suyunun tadından daha hoş bir tat var" derken Nabî'nin yukarıdaki beytini hatırlatır gibidir:

Edîbâ geşte-i kân deşt-i gam helvaların yâd it
Kim anda ta'm-ı âb-ı zindegîden yeg halâvet var (Edibî Divanı 20-b).

Şairin toplumsal meseleleri şiirinde ele alması mevzusu Nâbî'nin "bozuntısıdur" redifli gazeliyle aynı kafiyede bir şiir yazmaya kadar gitmiştir. Aşağıda ilk iki beyti verilmiş olan şiir Nâbî'nin ismi geçen gazeliyle konu açısından da benzerlik göstermektedir:

Ne zevkı var mey-i telhün ki yemm bozuntısıdur
Dem-i hûmâride mestün sitem bozuntısıdur

Kefinde dirheme var sanma cây-ı istikrâr
Bakılsa hâline merdün derem bozuntısıdur (Edibî Divanı 23-b).

Edîbî divanının dikkat çeken bir diğer yönü ise tasavvufi unsurlara fazlasıyla yer vermesidir:

Hemân idmân-ı meyle lezzet-i ayş hebâ itsün
O kim nefs-i bedenden arzu-yı intikâm eyler (Edibî Divanı 26-b).

Bu hakk u bâtılı temyîz bil kitâb işidür
Büzûğ-ı neyyir diyenin bu bil ki tâbişidür

Sutûr-ı safha-i fihrist-i âlem-i tekevvün
Cenâb-ı mebde-i kevnin bütün sitâyişidür (Edibî Divanı 37-a).

Tasavvufi ifadeleri birçok gazelinde kullanan şairin aşağıdaki beyti ise onun Rıfâ'i tarikatine olan yakınlığının bir göstergesi niteliğindedir:

Değil kim sa'd yâne düşmen-i cân ifa'idür
Ki ol rif'at-perestüm pîr u şeyh Rifâ'idür (Edibî Divanı 38-b).

Farsça, Arapça terkiplerin yoğun olarak kullanıldığı şiirlerin dilinin ağır olduğunu söylemek mümkündür. Aşağıdaki beyitler bu ağır dil ve yoğun terkip kullanımına örnek teşkil etmektedir:

Bu zîb u ziynet-i dünyâ ki şekl-i gâniyedür
Bütün gavâli endâm-ı hüsni fâniyedür

Safâ-yı neş'e-i meyden güşidedir ol kim
Gudüvv-ı hatırı sahbâ-yı şevkâniyedür (Edibî Divanı 14-b).

Eşk-i hûn âlûdı hem-reng-i enâr it sürh-fâm
Yohsa reng-i dâne-i nev puhte-i unnâb-ı debîr (Edibî Divanı 15-b).

Nigah-ı ehl-i hâle keşfi der eşkâr-ı esrârı
Ki fânus-ı hayâl-i hârikândur halka-i tevhîd

Nola sedd-i medid-i kahr ise ihrâb-ı işrâke
Cidâr-ı şehr-bend-i mü'minâdur halka-i tevhîd (Edibî Divanı 14-b).

Yukarıda verilmiş olan beyitlerde geçen "nev-puhte-i unnâb-ı debîr, fânûs-ı hayâl-i hârikân, cidâr-ı şehr-bend-i mü'minâ" gibi ifadeler ise şairin bikr-i ma'na kullanımına örnek olarak gösterilebilir.
Şairin bikr-i ma'na kullanımı kadar divan şiiri mazmunlarını kullanmadaki yeteneği de dikkat çekicidir. Aşağıda verilen iki beyitten ilkinde sâki ve ehl-i bezm, diğerinde ise gül-bülbül mazmununun başarılı bir şekilde kullanıldığı görülmektedir:

Yüzün göstermeden sun ehl-i bezme sağarı ammâ
Benimçün sâkıya âks-i ruhun minâya ifrâğ it

Kuva-yı hasreti gülzâre güsâr eyle ey bülbül
Edîb âsâ huzur-ı yâre ‘arz-ı şevkı asbâğ it (Edibî Divanı 9-b).

Bakkalzâde Ali Edib’in divanında yer alan şiirlerin bir kısmı, şairin üslubu ve dil kullanımı gibi özelliklerin tespit edilmesi açısından aşağıda verilmiştir. Bu gazellerde de görüldüğü gibi döneminin de icabı olarak Farsça ve Arapça kelimeleri yoğun bir şekilde kullanmış olan şair şiirlerinde daha çok hikemî bir söyleyiş içerisindedir:

Dil-i zâri hamir-i derd-i âşka teknedür ammâ
Bileydim âşıkın tenden nasibi tek nedür ammâ

Hedefden gerçi tîr-i tazına kasdı nevâz şedid
O da kalb-i hazîne yârdan bir zihnedür ammâ

Degül izhâr-ı istiğnâ egerçi siret-i âşık
Tecennübde o mehden nâ sezâ bir nesnedür ammâ

Hecîr-i aşkda gerçi levam-ı gamile bi tâbım
Hayal-i la’l-i tâb hâtır-ı dil-teşnedür ammâ

Her âsanım Edîbâ gerçi kim düzddür gafletden
Teyakkuz şehr-bend-i hâtırımda şıhnedür ammâ (Edibî Divanı 4-b).

Emir-i beldeden en’am olunca sûf u kabâ
Kâsiye serkeşin evzâ’ı sığmaz oldı kaba

O şûh her yere pûyan olup yatur çü sabâ
Düşürdi anı hevâ yiline bu ‘ahd-ı sabâ

Hücûm-ı bârika-i âhımız sipihri tutar
O mihre hâ’il olunca ma’aşir-i rukbâ

Kenâne-i müjedir hâtırı remide iden
Sihâm-ı nâzı hep ol ca'beden midür acaba

Bu kâr-ı nâdide zâdi nasib-i kilkimdür
Edîb böyle midir hep yera'a-yı üdebâ (Edibî Divanı 5-b).

Eşkim göreydi reşkinle hun-âb olurdı mâ
Zira gözümde şevkın ile âb olur dimâ'

Bakmazdı kevne firkat-i Yusûfla dîdesi
Ya'kûba hâil olmasa da perde-i a'mâ

Her katresin kevâkibe nûr-ı nigâh ider
Aksin ne dem sirişkime izhâr ider semâ

Zanetmesün mecâli-i evc-ı su'udda
Murg-ı hevâ-yı âhıma hem-yâl olur hümâ

Dûr ol gam-ı ta'alluk-ı kevn ü mekândan
Ancak cenâb-ı aşka Edîb eyle intimâ' (6-b)

Miyah-i tarâvet-i la'lin virince âbile tâb
Nigîn hatem olur sâğara o la'l-i müzâb

Gehi müşâhede ki devrden hayâlin ider
Beraber oldı dile hâsılı huzûr u gıyâb

Yıkıldı sarsar-ı âhımla hânümân-ı rakîb
Yine nefâseti terk eylemez o hane harâb

Görünce düşde o şehbâz-ı nâz-ı pervâzı
Revâk-ı dîdeden oldı remîde tayîr-i hâb

Edîb kufl-güşâ-yı der-i emanîdür

Kilid-i zi-fermâ-i ya miftâh ül ebvâb (Edibî Divanı 8-a).

Nola işmar-ı merâm itse nihâl-i iffet
Bâd-ı fevz âver olur rahl-i hısâl-i iffet

Tâb-ı hurşîd-i cihân-tâbla makrûn olsa
Mahv ider pertev-i envâr-ı cemâl-i iffet

Olsa pîrâye nümâ-yı gürûh cebhe-i nâz
Çeşme-i Hızra seza âb-ı zülâl-i iffet

Behcet-i şahid-i islamı dü bala eyler
Ârız-ı cevdet-i ahlâkda hâl-i iffet

Zûd ter cülûd-ger evcine kurb eyler
Dili manend-i hüma cünbüş-i bâl-i iffet

Nola kıymet şiken sâğar-ı zerrîn olsa
Çeşm-i dânâda her şikeste sifâl-i iffet

Merde kayid-i hırmân ise de bunda Edîb
Sûddur âlem-i ukbâda meâl-i iffet (Edibî Divanı 8-b).

Âşık-ı şûridenin sûz-ı dili zâil midür
Câm-ı gam fersâ-yı la'l-i dilbere nâil midür

Oldı mı zâhîr bahâr-ı bâğ mı yohsa ne
Târ-ı mîh mevsim-i dimâğ-ı gam-ı hâil midür

Bezm-i gamda olma nâ şayeste-gû ey bed zebân
Zikr-i nâm şâdmânîye gönül kâ'il midür

Dâğ-ı cismin gör ki yıldızdan füzûn itmekdedür
Çarhda ayâ ki bir mahpeykere mâ'il midür

Cûş-ı eşkin ey dil-i pür gam niyâz-ı rahm içün
Sâha-i gülşen-serâ-yı yârda sâ'il midür

Oldı mı rûzi dile nevbâve-i nahl-ı emel
Yohsa medd-i sâ'id-i ümmidi bi tâ'il midür

Çok ciğer-dâr ânı duhûl itmede yârin Edîb
Bilmezüz şîr-i jiyânı gamzesi sâ'il midür (Edibî Divanı 14-a).

Dilber ne dem o zülf-i siyâhı çeker geçer
San tûğ-ı şâhı merd-i sipâhi çeker geçer

Her subh u şâm dergeh-i vâlâ-yı yârdân
Uşşâk-ı zâr na'ra-yı âhı çeker geçer

Geçdikçe bâb-ı meykededen rind-i pür şitâb
Sür'atle câm-ı bâdeyi gâhi çeker geçer

Züvvâr-ı ka'be bildi revâcın o sûya hep
Âhir katâr-ı bârı günâhı çeker geçer

Mühtâz-ı râh-ı pür hatır-ı aşk olan Edîb
Peyveste renc ü mihnet-i râhı çeker geçer (Edibî Divanı 23-a).

Egerçi dergehine rûz u şeb şitâb olunur
O şâha arz-ı niyaza veli hicâb olunur

Tek ol mehe sebeb-i renciş olmasun yohsa
Rakîb-i bed minnetin cevri irtikâb olunur

Sunulsa destimize sâgar-ı humâr-ı encâm
O da regâyıb-ı endûhdan hisâb olunur

Müdâm halka zen-i ta'n bâb-ı meykededir
Sanur ki sûfî-i harbûle feth-i bâb olunur

Edîb her kes ü nâkesile ülfet âsândur
Hemân celis-i münâfıkdan ictinâb olunur (Edibî Divanı 23-b).

SONUÇ

Sonuç olarak XVI. yüzyıl divan şiirinin en fazla gelişim gösterdiği bir dönemdir. Bu dönem içerisinde birçok sanatçı eser vermiştir. Bu sanatçılardan bazısı kendi dönemi ve sonraki dönemlerde etkili olmuşken kimi şairlerin sadece isimleri bilinmektedir. Tezkirelerde ismi geçen ve divanlarının varlığı bilindiği halde eserlerine ulaşılamayan birçok şair vardır. Bu şairlerden biri de Bakkalzâde Ali Edib'dir.Türkiye kütüphanelerinde rastlanılmayan divana tarafımızdan Mısır Millî Kütüphanesi'nde (Dârü'l-Kütûbü'l-Mısriyye) rastlanmıştır. Döneminin şiir yapısını, üslup ve dilini şiirlerinde yansıtmış olan Bakkalzâde Ali Edib, Edîbî mahlasıyla şiirler yazmıştır. Şiirlerinden hareketle üç dile (elsine-i selâse) vâkıf olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışma ismi tezkirelerde geçtiği halde eseri ele geçmemiş olan bu şairin tarafımızdan bulunan divanını tanıtmaktadır. Çalışmanın divan edebiyatının farklı yönlerini tanıtma ve bilinmeyen bir şairinin eserini gün yüzüne çıkarma açısından araştırmacılara fayda sağlayacağı muhakkaktır.

KAYNAKÇA

Abdulkadiroğlu, Abdülkerim (1988). Güldeste-i Riyâz-ı İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân (Tıpkıbasım). Ankara: Anıl Yay.

Bilkan, Ali Fuat (1997) Nâbi Divânı I-II, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yay.

Kayabaşı, Bekir (hzl.)(1997). Kaf-zâde Fâ'izî'nin Zübdetü'l Eşâr'ı. Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi.

Tırazî, Nasrullah Mübeşşir, İhsan Abdülaziz (1982-1983), Fihris el-Matbu'at el-Türkiyye el-Osmaniyye, I-IV. c.Kahire: El-Heyet el-Mısriyye el-Amma li'l-Kitab

https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/edibi-bakkalzade-ali-edib-efendi